

Eskjær - Slyngemergelbane 1

- eller en mergelbanes kamp for livet

Et agtværdigt dansk jernbanefagblad skrev i 1966 - i en artikel bygget på lokalt indhentede erindringer fra Eskjær-Slyngebanen - bl.a., at det aftrykte materiale kunne præsteres, at banen, trods andres ihærdige anstrengelser, var ved at gå i glemmebogen.

Man kunne godt tro det, men på den anden side, dette at få tilstrækkeligt relevant materiale frem, det er ikke noget, der klares på bare få dage.

Det har været år.

Det har krævet introduktion og - fremfor alt - gode lokale hjælpere.

Alt dette er imidlertid et overstået stadium, det er trods skepsis lykkedes at belyse også denne banes, denne fattige banes, liv. Endda så grundigt, at næsten alt er med.

Resultatet af anstrengelserne er nemlig blevet dette, at selskabets forhandlingsprotokoller fra hele levetiden er skaffet til veje og gennemgået.

Dette omfattende arbejde giver selvsagt også et omfattende materiale, der er søgt »nedskrevet« til en »staccatiform«, der måske ikke gør teksten læsevenlig, men som på den anden side er en nødvendighed, idet vi her møder den vel nok fattigste af de 3 faste mergelbaner i vort land.

Som et godt eksempel kan citeres, hvad Fr. V. Petersen skrev i sin »Jernbane- og sporvejskoncessioner efter dansk ret« fra 1915:

Ministeriet for offentlige arbejder har overfor indenrigsministeriet tiltrådt, at mergelbanen i Mosbjerg og Tversted sogne kan anlægges uden betingelser, selv om denne overskrærer sogneveje.

Efter denne korte introduktion kan vi give os i kast med opgaven, at citere - forkortet - protokollens oplysninger.

De forskellige dateringer refererer til enten bestyrelsesmøder eller generalforsamlinger.

30/7 1893. Deklaration på matr. nr. 6a og 37 h-i-k af Eskjær, Mosbjerg sogn. Selskabet får ret til 1) Al den mergel, der findes i et areal på 3 td. land på ejendommen 6a Eskjær. Erstatning 1.000 kr. pr. td. ld. 2) At anlægge, afbenytte og vedligeholde banen på parcellerne matr. nr. 37 h-i-k mod

erstatning på 500 kr. pr. td. ld. én gang for alle. Heri indbefattet grøfter og skråninger. 3) Interessentselskabet har kun ret til at benytte tilbuddet til 1/4 1895.

16/8 1893. Tingbogsblad.

Skrupler efter afgivelse af højst 1 td. ld. til mergelbanen.

20/8 1893. Bestyrelsen konstituerer sig. Der betales til forarbejde 1 kr. pr. aktie inden 1/10 1893.

15/10 1893. Ing. Brøndsted har til ministeriet sendt interessentselskabets kontrakt.

15/7 1894. Oberstløjtnant Dalgas skriver, at finansministeriet ikke vil gå ind for bidrag til banen, og at andragende altså ikke vil blive forelagt for rigsdagen. Evt. søge gennem Hedeselskabet.

12/8 1894. Hedeselskabet vil gøre, hvad gøres kan for banen, skriver ing. Westh.

11/11 1894. Formanden har søgt audiens hos finansministeren. Hedeselsk. spørger, om der kan skaffes 21.000 kr. lokalt.

24/3 1895. Formanden meddeler, at det er næsten sikkert, at rigsdagen vil bevilge 51.000 kr. i rentefrit lån.

28/7 1895. Licitationsbestemmelser fremlagt. Levering af skinner, sveller og tipvogne udbudt. Åbnes 8/8 1895. Aktierne skal nu betales og med 1/4 pr. gang, 1/9 hhv. 1/10 95 for de første 2's vedkommende.

11/9 1895. Licitationen: Der leveres: 3.000 norske egsveller, 95 øre stk., P. Lotz, Frederikshavn. 3.000 danske egsveller, 96 øre stk., Kofoed, Faxe Ladeplads. 1.200 danske egsveller, 100 øre stk., Kofoed, Faxe Ladeplads. 3.000 danske egsveller, 100 øre stk., N. Lauersen, Horsens. 20 vgne fra Wm R Schou, København, 217,00 kr. stk. = 4.340,00.

Hertil kommer ekstra for bremsevogne pr. stk.

Hel- og halvtransportabelt spor, lasker, bolte, skinnesøm, overdrages til Sophus Berendsen, København, til følgende priser:

Frit banevogn Frederikshavn

8,99 kr. pr. 100 kg skinner.

11,98 kr. nr. 100 kr. lasker.

2,10 kr. pr. 100 kg bolte og møtr.

1,93 pr. 100 kg skinnespiger.

Halvtransportabelt spor 13,75 kr. pr. sporstykke a 5 m lige spor.

Heltransportabelt spor 6,75 kr. pr. sporstykke a 2 m lige spor.

Leveringstid forlænget til 15/11 1895.

Amtsrådet indvilger i at overtage garantien overfor minister. (51.000 kr.)

13/10 1895. Det vedtages at bestille 1.000 egsveller for at forstærke sporet over mosen med 2 sveller mere pr. skinnelængde og derefter 1 svelle mere pr. skinnelængde, så langt disse kan række. Endv. købes 5.000 skinnespiger.

Vedtages at købe 2 sporskifter og 2 klatrespor samt indtil 50 m krumt spor på billigste måde.

Der indkøbes yderligere 2 vogne, deraf den ene bremsevogn.

22/11 1895. Deklaration om, at beløbet for lejet, ansættes til 3.000 kr. en gang for alle, uanset om det er på eller over 4 td. land.

22/12 1895. 1.000 sveller - se 13/10 1895 - købt hos N. Laursen, Horsens for 1,00 kr. pr. stk. 5.000 skinnesøm hos S. Berendsen til tidl. pris samt 2 vogne, den ene bremsevogn, af grosserer Wm R Schou, også til tidligere priser.

5-6/11 1895 holdes licitation over kørsel af skinner og sveller samt jordarbejde.

Der indkøbes yderligere 100 stk. 5-m skinner billigst.

Købt for 9,99 pr. 100 kg, jernprisen steget 1 øre/kg.

6/11 1895 ankom 4.200 sveller fra Faxe Ladeplads og ca. 2.900 fra Horsens.

20/11 1895. Mulktbestemmelserne trådt i kraft overfor S. Berendsen.

1/12 1895 ankom sveller fra P. Lotz til Albæk station. S.B. søges om fragtrabat fsv. angår forsendelser til banen.

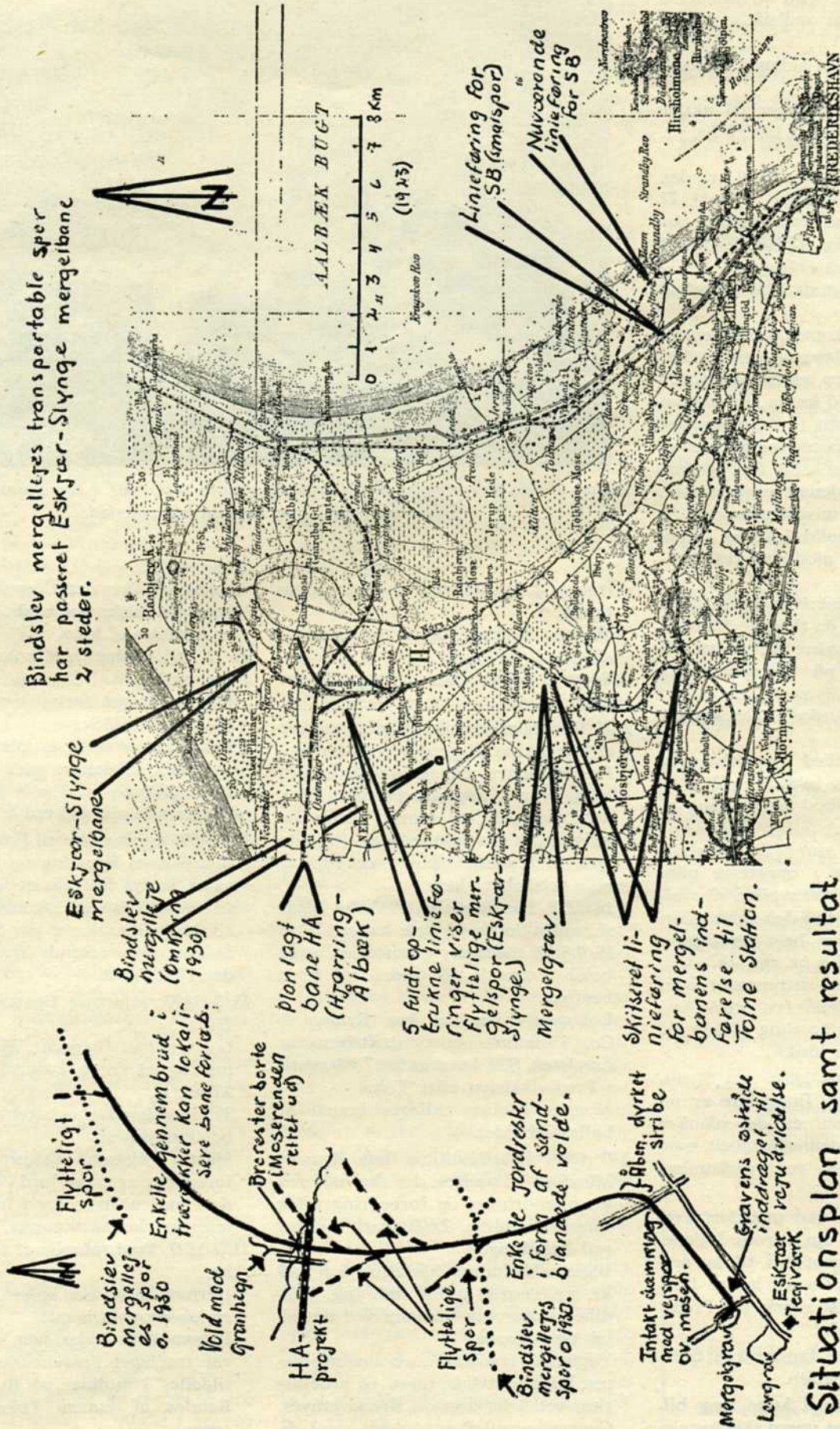
5/12 1895. Wm R Schou underrettet om, at vognene skulle leveres 1/12 1895, derfor mulkt.

Banelinien berører utilsigtet fredede arealer i Skriverklitten, arbejdet standset af overklitfaged Dahlerup.

12/12 1895 blev det ved besøg i ministeriet klarlagt, at en anvisning på 22.000 kr. blev straks ekspederet.

18/12 1895. Told på skinner - 2.215,47 kr. - betalt i Frederikshavn.

Situationsplan samt resultat af genfindelse, 1974. SAG

Grosserer S. Berendsen får tilladelse til, mod dekort, at undlade at levere 50 fyrresveller.

21/12 1895 udlæsses skinner i Frederikshavn.

De 2 sidste indbetalinger på aktier indkaldes 1/3 hhv. 1/5 1895, 6 kr. pr. gang.

10/1 1896. Obligation på 51.000 kr., der ved finansloven 1895/96 under § 27 III, b 9, er bevilget som rentefrit lån til anlæg af banen. Udbetales efterhånden som banen anlægges. Intet afdrag de første 5 år, herefter 1/25 årligt.

6/2 1896. Afsluttet kontrakt med entreprenør Iversen, Lemvig, om jordarbejder over mosen, station 0-36, for en betaling af 3,50 kr. pr. kubikfavn udgravet jord samt for sporlægning og justering af sporet for en pris af 7,25 kr. pr. station a 100 fod. Sveller og vogne betalt uden at kræve mulkt. Skinner betales med fradrag af 10 pct. af ifaldne mulkt 1.000 kr., altså 100 kr. 46.000 kr. modtaget fra ministeriet.

Entreprenøren tilskrives, at arbejdet må fremskyndes, da tiden for færdiggørelsen er overskredet, ellers vil fuldførelse ske på entreprenørens regning.

Licitation over jordarbejder station 36-73 snarest.

Søges om toldfrihed for skinnerne. Også et lokomotiv toldfrit ind?

Der indhentes tilbud på levering af et lokomotiv.

20/5 1896. 28/3 1896 svar vedr. toldgodtgørelse - nærmere opgørelse udb. Der købes endnu 400 sveller, så svelleleafstanden kan blive den samme fra Måstrup mose og hele banelinien igennem. Købt til 1 kr. pr. stk.

Overenskomst med entreprenør Iversen om jordarbejder fsv. angår station 36-73 for en betaling af 3,50 kr. pr. udgravet favn jord.

Indkøbt 51 stk. 6" glass rør til underløb ved mosen. Endvidere er på strandauktion købt en del planker til sveller til halvtransportabelt spor samt til anvendelse ved overkørsler. Udgift 174,66 kr.

De leverede vogne har mangler, leverandør tilskrevet om at rette fejlene. Restgælden tilbageholdes, til det er i orden. Krauss & Co. vil levere 1 lokomotiv for 7.700 mark ab Frederikshavn, ufortoldet.

Ballastering af et banestykke overdraget Mogens Nielsen.

31/5 1896. Vedtages at købe lyng billigst muligt for at overdækkebanele-

Eskjær-Slynges Mergelbanes damplokomotiv, Krause 3446/1897, fotograferet i 1916, ikke med mergeltog, men med en last mursten.

gemet, 1 kubikfavn for hver 2 stationer.

Mogens Nielsen fortsætter ballasteringen til mejeriet.

Sporets højder skal afsættes af en ingeniør.

26/6 1896. Sporet skal utilsigtet passere et lille stykke af gæstgiver L. Larsen, Frederikshavn, ejet jord ved mergeldejlet, hvorfor sagfører Petersen, Frederikshavn, bliver spurgt. Denne resolverer, at der kunne lægges alle de spor, det skulle være, i en retssag ville selskabet vinde.

19-22/6 har ingeniør Wøldike afsat skinnehøjderne på hele banen.

19/9 1896 meddeler ministeriet, at et beløb svarende til tolden vil blive bevilget.

Lokomotiv bestilles hos Krauss & Co. i samråd med driftsbestyrer Lundsten, S.B. Leveres for 7.700 mark i Frederikshavn eller Tolne.

Mogens Nielsen udfører resten af ballastarbejdet.

6/9 1896. Lokobestilling hos Krauss, München bekræftes, der skal udføres visse ændringer og forbedringer for samme betaling. 2.600 mark betales ved bestillingen.

Ballastarbejderne afsluttes for 5,25 kr. pr. station a 100 fod. Ing. Wøldike skriver om mangler ved underløb og vognene.

Voggenes træværk carbolineumsmøres. Lokomotivhus, tørve- og arbejds-skur ved lejet drøftes. Brønd graves. Generalkonsul Pontoppidan samt di-

rektionen for det Classenske Fideikommiss tilskrevet vedr. bidrag til anskaffelse af loko.

29/11 1896. Afslag fra Classenske Fideikommiss.

Loko vedtaget forsynet med navneplade »DALGAS«.

Fabrikken skriver, at lokomotivet er forsinket, vil kunne være færdigt ca. 10/12 1896.

Resterende arbejde ved lejet udføres.

3/1 1897. Andragende til Frederikshavn Sparekasse, Hjørring og Skagen do. samt Sindal Sparekasse om bistand til anskaffelse af lokomotiv. Frederikshavn Sparekasse gav 500 kr.

Lokomotivet afsendt fra fabrikken den 30/12 1896.

25/3 1897. Hjørring Sparekasse giver 250 kr.

Lokomotivet (byggenr. 3446) ankommet og på sneen kørt til banen fra Ålbæk st.

Toldgodtgørelse optaget på tillægsbevillingsloven.

Martin Nielsen, Eskjær teglværk, fortsætter at grave jord i lejet og fylde i mosen, hvor der i løbet af vinteren er sket sænkninger.

21/7 1897. Told refunderet med 3.729,51 kr.

Hermed samt med sparekassetilskud er lokomotivet betalt.

Lokomotivet trykprøvet, men da der var foretaget prøveførsler forinden, tildeltes 2 mulkter på 10, hhv. 5 kr. Betales af banen. Lokomotivfører søges.

